

TOPÒNIMS MOIANESENS EN DOCUMENTS MEDIEVALS

Carles RIERA FONTS

Original rebut: 14/01/2013

Data d'acceptació: 09/05/2013

Adreça: Universitat Ramon Llull

Facultat de Ciències de la

Comunicació Blanquerna

C/ Valldonzella, 23

08001 BARCELONA

E-mail: carlesrf@blanquerna.url.edu

Resum

Presentació d'un elenc de topònims del Moianès que provenen de la consulta i estudi d'un conjunt de documents d'època medieval del «fons Casagemas». Alguns d'aquests topònims són consignats per primera vegada en aquest treball (no figuren en cap altre repertori); altres, la majoria, són ben coneguts encara actualment (però daten de ben antic); uns altres, finalment, tenen referència escrita però ja no són coneguts per la gent moianesenca. Es procura informar sobre l'etimologia de cada topònim, quan no és del tot transparent.

Paraules clau: Topònim, Moianès, «fons Casagemas», documentació medieval, etimologia.

Abstract

The article consists in a presentation of a list of names that come from the study of a set of documents on Moià from the medieval "Casagemas archives". Some of these names are mentioned for the first time in this work (they are not listed in any other directory); others, representing the majority, are well known today and have been well known for many years. Finally, the remainder are cited in written reference works but are not generally known to the people of the Moianes region. An attempt has been made here to provide information on the etymology of each name in the cases where it is not obvious.

Keywords: *Toponym, Moianès, «Casagemas archives», medieval documents, etymology.*

Al Dr. Josep Perarnau: erudició, passió, tenacitat

L'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA) custodia uns preciosos pergamins pertanyents al «fons Casagemas», documents que constitueixen una font abundant de dades històriques i lingüístiques. Limitant-nos als de l'època medieval (o sigui posteriors a l'any 500 i anteriors a l'any 1500) n'hi ha una setantena llarga.¹

Tots aquests documents fan referència, per un costat o altre, als propietaris del mas Casagemas, de Moià, i, molt sovint, a Bernat de Casagemas o a Berenguer de Casagemas.² La gran majoria d'aquests pergamins són èpoques (o sigui rebuts per la venda de terres, o dotacions); també hi trobem establiments emfitèutics, pagaments de pensions, actes de conciliació, escriptures de dipòsit, donacions esponsalícies, absolucions i definicions de legítima, garanties jurídiques, etc.

En aquest treball, primer de tot transcrivim dos d'aquests documents, concretament el que duu la data 3 de febrer de 1325, corresponent al pergamí núm. 9 segons la classificació de l'ACA, i el que duu la data 29 de maig de 1333, corresponent al núm. 50 de l'ACA; després elenquem i comentem els topònims que apareixen en aquests i en els altres documents que figuren en el mateix «fons Casagemas».³

1. Són, en concret, 73 pergamins d'època medieval (n'hi ha 20 més de posteriors a l'any 1500, el darrer dels quals és de l'any 1622); el més antic dels que aquí ens interessen duu la data 30 de gener de 1198, i el més modern, la de 21 de setembre de 1496. Cf. la referència de F. Udina Martorell, *Guia històrica y descriptiva del Archivo de la Corona de Aragón*, Ministerio de Cultura, Madrid 1986: «Fondo Casagemas. Un total de 28 pergaminos procedentes del Servicio de Recuperación, referentes a la masía "Casagemas", de Moià (siglos XIII-XVII). Existe inventario analítico (A.M. Aragón)» (p. 398). No són, però, 28, sinó 93. El «fons Casagemas» ingressà a l'ACA l'any 1940. Fem explícit el nostre agraïment a Xavier Robles.
2. Segons ens fa saber Esteve Canyameres i Ramoneda, el qual ha elaborat l'arbre genealògic dels Casagemas, en les primeres generacions d'hereus d'aquest mas hi ha alternança de Bernats i Berenguers. Advertim que el nostre treball tracta sobre topònims del Moianès (comarca a la qual fa referència el gentilici *moianesenc* -a, mentre que per a Moià s'empra el gentilici *moianès* -esa), si bé, en aquests documents apareixen igualment, i força sovint, antropònims.
3. No és la primera vegada que tractem aspectes de toponímia del Moianès; treballs nostres anteriors són aquests: «Documents de 1852 d'interès per a la toponímia del Moianès: edició, inventari i comentaris», *Modilianum*, núm. 17, desembre de 1997, pp. 39-56 (495-512); «Material toponímic del Moianès vers l'any mil», *Modilianum*, núm. 26, juny del 2002, pp. 37-62 (215-240), i «Topònims del Moianès d'origen germànic», *Modilianum*, núm. 27, desembre del 2002, pp. 57-68 (315-326).

TRANSCRIPCIÓ DE DOS DOCUMENTS

Doc. núm 9 (de 3-II-1325)⁴

Sit omnibus notum quod ego Petrus de Cutina et uxor eius Guillelma de parochia Modeliani per firmam et legalem stipulationem promittimus vobis Bernardo de Casesgemes et filio vestro vestro [sic] Berengario de eadem parochia et vestris et quibus volueritis quod si in stabilimento per nos hodie vobis facto de quadam pecia terre vocata comalar sa Galina in toto vel parte aliqua persona questionem vel questiones fecerit vel moverit dictam questionem vel questiones in nos suscipere et terminare nostris propriis expensis electione vobis servata ut cum velitis dictam questionem vel questiones per vos metipsos tractare nos enim denunciationem huius modi ex pacto vobis relinquimus et vestris et integre religere et emendare quicquid inde evictum sive abstractum fuerit cum omnibus dampnis et expensis inde factis et passis. Pro quibus omnibus attendendis et complendis obligamus vobis et vestris et quibus volueritis omnia bona nostra mobilia et immobilia, habita et habenda et specialiter quandam aliam peciam terre satis contiguam predicto stabilimento prout afrontatur ob oriente in quadam viam que transit inter hac partem terre et dictum stabilimentum, a meridie in plano podii de Cutina, ab occidente in acraria que recedit de nostro manso vadit ad mansum Vilario Iohanne, a circio in honoribus vestris in torrente de Galina. Et quia honores dicti stabilimenti debebatis tenere ex causa venditionis ad tempus certum et ideo concedimus vobis et sic est verum quod non teneamini solvere dictum censum infradictum tempus, quo dictos honores debetis tenere sed postea ut in instrumento dicti stabilimenti continetur. Et ad maiorem firmitatem iuramus hec per Deum et eius Sancta ·IIII^{or}· [quatuor] evangelia manibus nostris corporaliter tacta predicta omnia inviolabiter observare et aliqua ratione non convenire.

Actum est hoc III° [tertio] nonas februarii, anno Domini millesimo ·CCC^o· XX°·V^o [trecentesimo vicesimo quinto].

S†num [Signum] Petri de Cutina, S†num Guilelme uxoris eius, qui hec firmamus et iuramus.

4. Donem el text llatí fidelment, o sigui tal com apareix en el document, malgrat defectes sintàctics o d'altre tipus; semblantment consignem, més avall, en l'elenc, els topònims escrits en llatí segons el cas de la declinació en què figuren en els documents.

Testes huius rei sunt Bernardus de Sarratallo et Petrus de Podiolo et Guillelmus de Olivariis.

Sig†num Guillelmi de Rivopirorum [Riudeperes], rectoris ecclesie Sancte Marie de Modiliano et notarii publici eiusdem loci, qui hec scribi fecit et clausit die et anno quo suppra [sic].

En: Original, ACA, Diversos, Casagemas, pergami núm. 9.

Doc. núm. 50 (de 29-III-1333)

Notum sit cunctis quod nos Petrus de Sancta Cecilia heres et propriarius [= propietarius] mansi Ros de Vilario Johannis et Jacoba uxore eius de parochia Modeliani confirmamur et recognoscimus nos habuisse et numerando recepissemus vobis Berengario de Casesgemes de eadem parochia omnes illos quadraginta solidos Barchinone pro quorum precio vobis vendimus ad novem annos primo venturos illum honorem nostrum de Costagelana. Prout habet et alia in instrumento ipsius vendicionis confacto sub kalendario infrascripto laciis continentur. Unde renuntiantes exceptione dicte pecunie non recepte et doli facimus vobis et bonis vestris de dictis quadraginta solidis sive de toto precio venditionis predictae bonum et perpetuum finem [...] et apocham de ulterius non petendo, sicut melius dici et intelligi potest ad commodum [sic] vestrum et bonum intellectum.

Actum est hoc quarto Kalendas aprilis, anno Domini millesimo · CCCº-XXXº tercio.

S†num [Signum] Petri de Sancta Cecilia, S†num [Signum] Jacobe uxoris eius predictorum, qui hec laudamus et firmamus.

Testes huius rei sunt Jacobus de Villa, Petrus de Montebruno et Berengarius de Serramedia.

Sig†num Bernardi de Rocha, notarii publici Modeliani pro venerabili Vincentio de Palmerola, rectore ecclesie Modeliani, qui vice ipsius auctoritate domini Vicensis episcopi, hec scripsit et clausit.

En: Original, ACA, Diversos, Casagemas, pergami núm. 50

Al dors: Apocha de Pere santa Cecília, hereu de Vilarjoan del preu de un tros de terra de Costagelana, any 1333.

ELENCS I COMENTARIS

Marquem amb un asterisc els topònims que no coneixíem ni sabíem documentats fins ara al Moianès. El principal llibre de referència de topònims de què disposem actualment per al conjunt de la comarca del Moianès és el de J. L. Rodríguez Lara, *Aproximació a la toponímia del Moianès* (en sigla, ATM).⁵ En el capítol 7 d'aquest llibre, dedicat a «Toponímia del Moianès», hi trobem un apartat especialment útil per al nostre treball, el titulat «Masos i cases de pagès antics, històrics o desapareguts» (pp. 150-160), en el qual hom recull referències antigues provinents sobretot de la revista moianesa *Modilianum* (primera època, 1960-1969).⁶ En aquest nostre treball, ultra consignar uns quants topònims que no figuren en l'ATM, donem a vegades una data d'aparició més antiga d'altres topònims que sí que hi figuren.⁷

En els dits pergamins, en llatí, els topònims apareixen escrits en aquesta mateixa llengua o ja en català.

s'Albiols*: En el doc. núm. 30 (de 28-I-1289) del «fons Casagemas» llegim: *ipsas duas fexias terre vocatas assaubiols*. Segons Coromines (*Onomasticon Cataloniae*, s.v. *l'Albiol*), l'etimologia és el llatí *ALVEOLUS* «petita conca» (dim. de *ALVEUS*).

Aloses, camp d'*: En el doc. núm. 89 (de 18-III-1338) llegim: *in campo Dolo-ses quem tenet heres mansi <R>os de Vilario Johannis*. Parlant de l'ocell, el DCVB (s.v. *alosa*) observa «que es fa pels camps de conreu».

Argelagars: Mas al sud-est del terme de Moià. En el doc. núm. 43 (de 16-XII-1326) figura *Jacobus de Argilagars*. En el doc. núm. 20 (de 22-VI-1410) figura *Jacobus de Argilagars*, prevere i rector de Ferrerons. Torna a aparèixer en el doc. 66 (de 6-VII-1423). En ATM s'indica que «desaparegut com a mas, ara són terres del Masot» i que «el topònim vol expressar "lloc poblat d'argelagues"» (p. 150).

5. L'autor comptà amb l'assessorament del gramàtic Josep Ruaix i Vinyet.

6. El mas la Tuta, consignat per ATM en «Toponímia de Moià» entre els «antics, històrics o desapareguts» (p. 159), hauria de figurar en la secció anterior; de «masos i cases de pagès» (pp. 143-150).

7. El llibre manuscrit sobre notícies antigues de Moià, de Francesc Vilarrúbia (vegeu bibliografia), és un treball molt ric pel que fa a toponímia.

Bellida, coma / la*: En el document núm. 23 (de 21-IX-1496) surten les denominacions *comba Belida*, *cumbarum Belidarum*, *lo cap de la Bellida* (de la castlania d'en Far), a propòsit d'uns camps, situats en la dita coma, que Pere Joan de Bussanya, fill de Jaume de Bussanya, traspassa a Bernat de Casagemas, hereu del mas de Casagemes. Joan Coromines, en el seu *Onomasticon Cataloniae* (s.v. *El Bellit* [mas montsenyenc al caire del Pla de la Calma]), explica el topònim a partir de l'adjectiu arcaic *bellit -ida* "formós".

Berengueres: Mas de Santa Maria d'Oló. En el doc. 88 (de 21-I-1293) llegim *Raymunda de Berengueres de parrochia Sancte Marie de Olone*. ATM: «Femení i plural de *Berenguer*, del nom personal germànic BERINGAR» (p. 252).

Bojons: Masia del terme d'Oló. En el doc. núm. 12 (de 19-IX-1334) figura un tal *Bernardus de Bojons*. De l'ATM: «De BAIO, nom personal germànic, a través de VILLA BAIONIS (Coromines)» (p. 252).

Bossanya: Masia a ponent del terme de Moià. Com a determinatiu antropònim apareix força sovint en la documentació examinada (vegeu l'entrada *Bellida*); *Jacobus de Bussanya*, en docs. 57 (de 10-VI-1380) i 75 (de 24-VIII-1475); *Berengarius de Bussanya*, en doc. 57. En ATM hi ha la doble grafia per a la mateixa entrada: *Bossanya* o *Bussanya*, amb la següent explicació: «Pot venir de *bossaina* o *bussaina*, nom d'una planta (Coromines). El Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya escriu *Bussanya*, però com que etimològicament és relacionable amb *bossa* (segons Coromines), val més escriure *Bossanya*» (p. 143).

Camp, el: Masia de Collsuspina. En el doc. núm. 70 (de 7-XI-1438) figura un tal *Guillelmus Camp* àlies *Garet*, que suposem pertanyent al dit mas.

Casagemes: Apareix, en els documents medievals, escrit de diferents maneres: *Bernat Casesgeemes*, *Bernardi de Casesgemes*, *Bernardi de Casagemes*, *mansi de Casagemes*, *Casagemes*. Segons F. B. Moll (cf. *Els llinatges catalans*), aquest antropònim (grafiat sovint com a *Casagemas*, amb *-as*), i també —i primerament— topònim, és una forma aglutinada «de *casa Gem*, amb terminació femenina per adjectivació de *Gem* amb *casa*, i amb *-s* plural (cosa freqüent en els cognoms)» (s.v. *Casagemas*, p. 211). El mateix autor explica que *Gem* és una forma contracta de *Guillem*.

Casaldàliga*: Dins el terme de Castellterçol. En el doc. núm. 44 (de 7-II-1327) trobem *Berengarii de Casaldaguila de Castro Terciolo*. En el manuscrit de

Vilarrúbia sí que hi apareix (primera part, capítol 6) el mas Casaldàliga, però de Moià, no de Castellterçol (si bé es deu tractar d'un únic mas).

Cases, les: O sigui les Cases de Ferrerons. En el doc. 66 (de 6-VII-1423) figura un tal *Guillelmi ças Casas*.

Caselles: Mas al nord-oest de la vila de Moià, parròquia de Rodors. En el doc. núm. 66 (de 6-VII-1423) llegim *mansi de Caselles*.

Castellcir: Poble del Moianès. En el doc. núm. 22 (de 8-X-1464) trobem escrit: *Petrus Johannes de Planella, domicellus dominus Castri Ciri*. Com assenyalava l'ATM, Coromines fa procedir aquest topònim de CASTELLUM CYRI «castell de Cirus», pel nom del propietari o per Sant Cyrus (i *Castellcirvio*, que també es troba àmpliament documentat, de CASTELLUM CERVIVM); cf. *Onomasticon*, pp. 311-313.

Castellterçol: En el doc. núm. 44 (de 7-II-1327) trobem *Berengarii de Casaldaguila de Castro Terciolo*. Topònim derivat de TERTIOLUS, nom personal llatí, diminutiu de TERTIUS.

Clapers, el(s): Mas a migdia de la vila de Moià. En el doc. núm. 66 (de 6-VII-1423) trobem un tal *Berengarius des Clapers*.

Clapers, el(s): Mas de la parròquia de Sant Joan d'Oló. En el doc. núm. 57 (de 10-VI-1380) apareix un tal *Bartholomeo des Clapers*, de *Sancti Iohannis de Olone*.

Clarà, castell de / capella de Sant Andreu de: En el doc. núm. 49 (de 15-I-1330) figura *capella Sancti Andree de Clarano*. En el doc. 21 (de 23-IX-1422) llegim: *castlanos castris de Clarano*.

Cledelles: Mas de la parròquia de Ferrerons. En el doc. núm. 30 (de 28-I-1289) trobem: *Dulcia uxor Dominici de Cledellis de parrochia Sancti Petri de Ferrerons*. En el mateix doc. llegim també *Dominici de Cledeles*. És «diminutiu i plural de *cleda* “clos per a tancar-hi el bestiar”» (ATM, p. 153).

Closanes, les: Masia del terme de Moià, parròquia de Santa Coloma de Sasserra. En el doc. 33 (de 27-XII-1311) trobem *Berengarius Desclusana*; en el doc. núm. 62 (de 2-XII-1404) trobem *Franciscus Sclusana alias Moratona*. Cf. ATM: «Derivat i plural de *closa* “tros de terra tancat destinat a pasturatge”» (p. 145).

Codina: Trobem els antropònims *Petrus de Cudina* (doc. núm. 6, [?]-I-1322) i *Berengarii de Cutina* (doc. núm. 8, 17-IX-1323). Serien habitants del mas Codina de Casagemes (*Modilianum*, VI, 280 [és 279], segons ATM, p. 153);

en el doc. núm. 9 (de 3-II-1325) llegim *in plano podii de Cutina*, o sigui *en el pla del puig de Codina*, i en el doc. núm. 11 (de 19-VI-1933), *in terra vocata [...]* *de la Cudina*; és conegut, i encara viu avui, l'hidrònim *bassa Codina*,⁸ dins l'actual terme de Casagemes.

Collell, mas: En el doc. núm. 66 (de 6-VII-1423) figura un tal *Johannes des Collell*. En el doc. núm. 23 (de 21-IX-1496) es parla de dues peces de terra llaurades, de les quals Bernat de Casagemas en té una *in loco nominato Corribes* del *mas Colell*. De fet, en *Modilianum* trobem moltes referències antigues del dit mas (cf. ATM, p. 153).

Coma de Sant Jaume, la: Al sud del terme de Moià. En el doc. núm. 60 (de 7-VIII-1401) llegim *Bernardus de sa Coma de Sancto Jacobo*.

Comes Nou: Mas del terme de Moià, parròquia de l'Estany. En el doc. núm. 66 (de 6-VII-1423) llegim: *mansi de Comes del Stany*.

Coromines: Mas del terme de Moià. En el doc. núm. 20 (de 22-VI-1410) llegim el nom del prevere *Bartholomei de Condominis*.

Corribes*: Com hem vist més amunt, tenim la citació *in loco nominato Corribes* del *mas Colell*. Podria tenir, el topònim *Corribes*, la mateixa etimologia que Coromines dóna per a *la Corríbia*, del llatí *quadrivia* (plural de *quadrivium*) «cruïlla de quatre camins» (cf. *Onomasticon*, s.v. *Corríbia, la*). O, potser també, es tractaria d'un derivat de *córrer*, en el sentit de «lloc transitable».

Costagelana*: Aquest topònim apareix en el segon dels dos documents que hem transcrit.

Crespiera, la: Mas de la parròquia de Ferrerons. En el doc. 62 (de 2-XII-1404) figura un tal *Petrus de la Crespiera*, en el doc. 20 (de 22-VI-1410) llegim *Petri sa Crespiera* i en el doc. 66 (de 6-VII-1423), *Petrus sa Crespiera*. Al Moianès se sent la pronúncia Cr[i]spiera.

Covar, el: Mas, desaparegut, a ponent del terme de Moià. En el document 55 (de 5-II-1363) llegim *Bartholomeus dez Cubar parrochie Modiliani*. En ATM, concretament en la secció «Toponímia de Moià», dins l'apartat «1. Habitació permanent. Masos i cases de pagès antics, històrics o desapareguts», llegim «*Cuban* o *Cubar*. Mas a l'oest del terme. Propietat de Bossa-

8. Que cal afegir a l'apartat «Basses. Toponímia de Moià», del llibre de J. L. RODRÍGUEZ LARA, *Aproximació a la toponímia del Moianès*.

nya, 1466 (*Mod.* VIII, 175). Desconegut, 1997» (p. 154), i, més endavant, en la secció «8. Altres», llegim «*el Covar. Lloc de Bossanya (Q,⁹ 291 i 304)*» (p. 200). Creiem que ambdues citacions fan referència a un mateix topònim. En el manuscrit de Vilarrúbia, entre els «Mansos antics» figura «Escubar», a continuació del mas «Bussaia». La grafia *Cuban* és molt probablement un error de transcripció (la erra final i la ena es confonen fàcilment). Del llatí CUBARE, «jeure», «estar la gallina damunt els ous», potser en l'aplicació translàtica de «lloc on bat el sol amb gran escalfor».

Estany, l': En el doc. núm. 44 (de 7-II-1327) figura *Berengarii de Costa, canonici stagnensis*. En el doc. núm. 66 (de 6-VII-1423) llegim *mansi de Comes del Stany*.

Ferrerons: Parròquia. En el doc. núm. 62 (de 2-XII-1404) llegim *parrochia ecclesie sancti Petri de Fferuarons (sic)*, i en el doc. 20 (de 22-VI-1410) trobem *Sancti Petri de Fferrerons*. Altres referències: *Fferrarons* (doc. 66, de 6-VII-1423). Coromines, *Onomasticon*, situa el nostre *Ferrerons* entre els antropònims del nom *Ferrer* d'influència germànica en *-ons*, i aporta documentacions antigues (IV, p. 213).

Gallina, comellar¹⁰ o comalar sa / torrent de sa*: En el doc. núm. 9 (de 3-II-1325, transcrit més amunt) trobem *comalar sa Galina* i també *torrente de Galina*. En el doc. núm. 40 (de 3-II-1325) apareixen les denominacions *comeylar sa Galina* i *in torrente vocato de ça Galina*. I en el doc. núm. 90 (de 3-II-1326) tornem a trobar *comeylar de sa Galina*.

Garet, el: Masia de Collsuspina. En el doc. núm. 70 (de 7-XI-1438) figura un tal *Guillelmus Camp* àlies *Garet*, que relacionem amb el dit mas. ATM: «*Garet*, amb una *a* adventícia prové de CRETA “terra blanca argilosa”, a través de (TERRA) CRETEA i el nom col·lectiu *Gre(z)et* (Coromines)», p. 90.

Gerbert o d'Om, barquera d'en*: En el doc. núm. 22 (de 8-X-1464) llegim: *subtus barchariam dicti Gisperti vocatam de Ulmo*. El «dit Gispert», que apareix en el document, és *Gisperti Carner*. El mot *barcharia* deu ser llatinització del substantiu català *barquera*,¹¹ que els diccionaris defineixen així: «Tros de terra conradissa que un propietari es reserva per a ell, donant

9. Q = Carles RIERA, *El Moianès. Quasi-memòries d'en Quim Viñas*, Barcelona: El Llamp 1989.

10. Un comellar és un espai de terra ample i planer situat al fons d'una clotada.

11. En ATM figuren la Barquera (l'Estany) (p. 118); la Barquera de Marmònia (situat entre els masos Salaverd i Bossanya) (Moià), la Barquera Grossa (al vessant meridional del coll de la Monjoia, entre la Caseta Alta i la Crespièra) (p. 199), la Barqueria del Vilar (Castellcir) (p. 54).

o arrendant la resta a un altre» (DCVB), «Petita propietat rústica, propietat privada que un es reserva» (DECat), mot provinent del cèltic *VERKARIA (també *avergaria*) «conreu o camp reservat per a algú» (DECat).

Marfà, parròquia de Sant Pere de: La parròquia i el terme de Marfà passen a Castellsir en 1845 (cf. ATM, p. 46). En el doc. núm. 89 (de 18-III-1338) apareix *Berenguer de Marfano*. En el doc. núm. 21 (de 23-IX-1422) trobem un tal *Bernardo de Marffa*, de la *parrochia Sancto Petro de Marffa*. Segons Coromines (*Onomasticon*, pp. 195-96), el topònim *Marfà* deriva de l'adjectiu *marf* del català arcaic, que significa «marcit», «migrat», «consumit».

Moià: En els documents del «fons Casagemas», la forma del nom de la vila que apareix més cops és *Modeliano* (per exemple: documents 8 [17-IX-1323], 23 [21-IX-1496] i pàssim) encara que també *Modiliano*. Coromines (*Onomasticon*, s.v. *Moià*) fa derivar el topònim del nom llatí *Modilius* (un derivat en *-ilius* de la família de *Modius*).

Montbrú: Topònim ben conegut (masia no pas lluny de Casagemas). En el doc. 2 (de [?]-IX-1287) trobem un tal *Bartolomeus de Monte bruno*. En el doc. 50 (de 29-III-1333, transcrit més amunt) veiem que un dels testimonis és *Petrus de Montebruno*. En el doc. 34 (de 5-IX-1311) llegim novament *Petrus de Montebruno* (com en el doc. 53 [18-XI-1338]) i també *mansum superiorem de Montebruno*, o sigui el *Montbrú Sobirà* que apareix en ATM, p. 147. En el doc. núm. 84 (de 28-X-1332) trobem, per primer cop en el «fons Casagemas», el topònim escrit ja en català: *in loco vocato costes de Muntbru*. En el doc. núm. 54 (de 28-I-1363) trobem, encara, un *Berengarius de Monte bruno*.

Moretó, camp*: En el doc. núm. 6 (de [?]-I-1322) surt documentat el *camp Morato*.

Moretona, la: Mas a ponent del terme de Moià. En el doc. núm. 57 (de 10-VI-1380) apareix el *vallem de Samoratona*, i també escrit separat *sa Moretona*. Moll, en *Els llinatges*, fa observar que el substantiu *morató* o *moretó* és un derivat diminutiu de *moro* (p. 284).

Oló, parròquia de Sant Joan d': En el doc. núm. 57 (de 10-VI-1380) figura un tal *Bartholomeo des Clapers* de la parròquia de *Sancti Iohannis de Olone*. Segons Coromines, *Oló* deriva de l'íbero-basc *OLO* «cabanya», amb el sufix *-NE* o *-NO* i significa «la cabanella», «la fargueta» (*Onomasticon*, VI, pp. 39-40); cf. també ATM, p. 249.

Om: Vegeu, més amunt, l'entrada *Gerbert*. Un hidrònim viu, devora l'indret, és *riera de l'Om*.

Passarell: Masia al nord de Moià. En els docs. núms. 10 (de 7-II-1327) i 11 (de 19-VI-1333) llegim *Petrus de Passarello*. Notem la segona *a*, perquè en diferents nomenclàtors figura la grafia amb *e* (o sigui *Passerell*), com en MOLL, *Els llinatges catalans*, on es postula que el nostre topònim i antropònim ve del nom de l'ocell: *passerell* (*Acanthis cannabia*). Però aquesta *a* de *Passarello* duu a pensar en una altra etimologia. En ATM llegim: «sempre s'ha escrit *Passarell*, sia per assimilació de la primera *a*, sia per dissimilació de la darrera *e*».

Perers: Masia del terme de Moià però de la parròquia de Santa Coloma Sasserra. En el doc. núm. 17 (de 10-XI-1397) llegim: *Bartholomeus de Pares de parrochia ecclesie Sancte Columbe sa Serra*. En el mateix document i en doc. núm. 59 (de 22-XI-1398) trobem *Bernardus de Pares*. En el 67 (de 28-XI-1424) tornen a aparèixer *Bernardus de Parers* i *Bartomeu de Parers*, i també la denominació *Sancte Columbe se Serra*.

Planella: Mas del terme de Moià, límit meridional de la parròquia de Ferretons. En els docs. 36 (de 29-XII-1319) i 44 (de 7-II-1327) apareix *Bernardus de Planella*. En el doc. núm. 22 (de 8-X-1464) apareix un tal *Petrus Johannes de Planella*.

Prat Jussà, el: Masia de Moià unida al Prat. En el doc. núm. 17 (de 10-XI-1397) llegim *Berengarius de Prato inferiori*. En el doc. núm. 66 (de 6-VII-1423) figura un tal *Jacobus des Prat Jusa*. Cf. ATM, p. 148.

Prat Sobirà, el: Masia de Moià unida al Prat. En el doc. núm. 58 (de 7-XI-1393) llegim *Jacobus de Prato superiori*. En el doc. núm. 17 (de 10-XI-1397) llegim *Berengarius de Prato superiori*. En el doc. núm. 60 (de 7-VIII-1401) llegim *Jacobi de Prato superiori* i *mansum meum de Prato superiori*. Cf. ATM, p. 148.

Puig (el): En el doc. núm. 37 (de 16-IV-1322) trobem un tal *Bernardus de Podio*. El suposem del mas del Puig (cf. ATM: «figura unit a Pedrissa, vers 1650», p. 156).

Puigsobirà: Antic mas. En el doc. núm. 38 (de 26-X-1322) figura un tal *Bernardo de Podio superiori*.

Pujalt: De la parròquia de Marfà. En el doc. núm. 49 (de 15-I-1330) apareix un tal *Jacobus de Podio alto*.

Redonell, puig*: En un altre document del «fons Casagemas», concretament el núm. 8 (de 17-IX-1323), llegim *prope podiolum Redonel*. En el doc. núm. 40 (de 3-II-1325) torna a aparèixer el topònim *podio Redonell*. El DCVB (s.v. *rodó*) explica que la forma *redó* és l'evolució del llatí vulgar **retundu*, corresponent a la forma del llatí clàssic *rotundu*, produïda per dissimilació i influència del prefix *re-*.

Ribes, pla de les*: Segurament dins el terme de Moià. En el doc. 53 (de 18-XI-1338) llegim: *in loco vocato pla de ces Ribes*.

Roca: En el doc. núm. 6 (de [?]-I-1322) figura un tal *Berengarius Rocha*. En el docs. núm. 44 (de 7-II-1327), 45 (de 14-IV-1327), 47 (de 17-I-1328) i 48 (de 10-VIII-1329) figura un tal *Bernardus de Rocha*. En el doc. 50 (de 29-III-1333, transcrit més amunt) trobem *Bernardi de Rocha*. Els suposem del mas Roca, a ponent del terme de Moià (cf. ATM, p. 157).

Rodors: Antic castell i parròquia de Sant Feliu, dins el terme de Moià. En el doc. núm. 22 (de 8-X-1464) llegim: *Petrus Bernardus Rovira perrochie Sancti Ffelicis de Rodors*. Coromines, tant en el DECat (s.v. *roldor*) com en l'*Onomasticon* (s.v. *Rodors, Sant Feliu de ~*), assenyala que el topònim —del qual hi ha abundant documentació antiga— deriva del plural del nom de planta *roldor*: (*kastro*) *Rosetorium* (< RORE-TURIU, variant ROSE-TURIU).

Roure, el: Mas a ponent del terme. En el doc. 57 (de 10-VI-1380) figura el *mansum des Roure*.

Ros: Mas a ponent del terme. En el doc. núm. 50 (de 29-III-1333, transcrit més amunt) trobem *mansi Ros de Vilario Johannis*. En el doc. 89 (de 18-III-1338) llegim *heres mansi <R>os de Vilario Johannis*. S'esmenta també en el doc. 57 (de 10-VI-1380). En *Modilianum* (VI, 280; VI, 285) també apareix citat (cf. ATM, p. 157).

Salaunell o Saliunell*: El doc. núm. 57 (de 10-VI-1380) és una acta de conciliació entre Pere Bernat de Casagemes i Jaume i Berenguer de Bussanya, pare i fill (i hereu), sobre el traçat d'un camí que transita per vora els marges d'unes feixes d'ambdues propietats (s'hi esmenta també el «camí reial» que va a la vila de Moià, i s'esmenten el topònims *Bagias* [= Bages] i *Mino-risa* [= Manresa]); en aquest document es parla del *mansum de Salaunell* (o *Saliunell*),¹² situat devora el mas de Salaverd, a la vall de la Moretona.

12. No sabem acabar de decidir-nos per una o altra de les dues variants.

Salaverd. En el docs. núms. 35 (de 4-I-1314) i 84 (de 28-X-1332) surt *Bartholomeus de Salavert*, que apareix també en el doc. núm. 57 (de 10-VI-1380), on figura igualment el *mansum de Salavert*. En ATM s'informa que és «mas a prop de Bossanya o propietat seva».

Sant Feliu de Terrassola: Antiga parròquia dins el terme d'Oló. En el doc. núm. 22 (de 8-X-1464) llegim: *Bartolomeus Castell parrochie Sancti Ffelicis de Terraçola*.

Sant Martí, coll de: En el doc. núm. 49 (de 15-I-1330) llegim: *apud collum de Sancto Martino*.

Santa Coloma Sasserra: Parròquia en terme de Castellcir. En el doc. 67 (de 28-XI-1424) figura la denominació *Sancte Columbe se Serra*.

Serrabargallona: En el doc. núm 19 (16-I-1408) trobem la citació *mas de la serra Bargayona*. Topònim devora els Plans del Toll, a l'est del terme, ja documentat altres vegades, com a «Serra borgonyona» (*Modilianum* VI, 284; VI, 280 [és 279], cf. ATM, p. 158). La grafia *Bargayona*, amb *i*, molt probablement ens mostra com ja en el segle xv es practicava al Moianès el fenomen del ieisme («paia» per «palla»).

Serramitja: Mas al límit occidental de la parròquia de Moià. En el doc. 50 (de 29-III-1333, transcrit més amunt) trobem *Berengarius de Serramedia*. En el doc. núm. 53 (de 18-XI-1338) trobem *Poncius de Serramedia*. En el doc. núm. 67 (de 28-XI-1424) llegim *Guillermus Sabadal, alias de Serra Mitge*.

Solà Sabruneta, el: En el doc. núm. 67 (de 28-XI-1424) llegim *Bernardus dez Sola se Bruneta*. En ATM s'informa del mas Bruneta, a ponent del terme (p. 151).

Soler de Terrades, el: Mas de la parròquia de Rodors. En el doc. 64 (de 22-XI-1408) figura un tal *Bonanatus de Solerio de Tarrades*. En el doc. 66 (de 6-VII-1423) figura un tal *Jacobo de Solerio*, rector de Sant Feliu de Rodors.

Valloriola: A l'est del terme de Moià (cf. ATM, p. 159). En el doc. núm. 36 (de 28-I-1289) trobem un tal *Arnaldus de Valleoriole*; el suposem pertanyent al dit mas.

Vila, (la): En el doc. núm. 34 (de 5-IX-1311) llegim *mansus de Villa*. En el doc. 33 (de 27-XII-1311) llegim: *Francisci de Villa, qui fuit de manso de Casesgemmes*. En el doc. 50 (de 29-III-1333, transcrit més amunt) trobem *Jacobus de Villa*. En el doc. 53 (de 18-XI-1338) trobem *Jacobo de Villa ville Modiliani* i *Jacobus de Villa de Montebruno*. Semblantment, *Jacobo de Villa de*

Monte bruno (doc. 84, 28-X-1332). Topònim ja enregistrat en ATM, p. 160: «Mas de la Vila figura unit a Montbrú vers 1650 [*Mod.*, VI, 285].»

Vilagú: Mas de Santa Maria d'Oló. En el doc. núm. 83 (de 17-VII-1447) llegim *Petrus Andree de Casagemes al. [àlies] de Vilagru* (o, potser, *Vilaguu*). Aglutinació de *vila* (d')*Agur*, on *Agur* seria un nom personal germànic. Cf. *Onomasticon*, s.v. *Vilaür*, i ATM, p. 261.

Vilalta: Mas de la parròquia de Rodors. En el doc. núm. 53 (de 18-XI-1338) figura *Bernardus de Villa alta*.

Vila-rasa: Masia al sud-oest de la vila de Moià. En el doc. 45 (de 14-IV-1327) figura un tal *Bernardus de Villarasa*. En el doc. núm. 12 (de 19-IX-1334) apareix un tal *Raymundus de Villa rasa*, i en el doc. núm. 89 (de 18-III-1338) un tal *Petrus de Villa rasa*.

Vila-rúbia: Mas a tramuntana de la vila de Moià. En el doc. 66 (de 6-VII-1423) llegim *Gabriele de Vilarubibia* (*sic*).

Vilaterçana: Mas dins el terme de Calders. En el doc. núm. 33 (de 27-XII-1311) figura *Jacobus de Vilaterçana*. En el doc. núm. 11 (de 19-VI-1333) apareix el topònim *Villaterçana*. En el doc. 66 (de 6-VII-1423) llegim *Johannes de Vilaterçana, alias Basto*. Semblantment, en el doc. 67 (de 28-XI-1424) llegim: *Marcus Sabadal, alias de Vilatersana, de parrochia Sancti Vincencii, termini Castri de Calders*. Del ll. *villa terciaria* o *villa de Tertius* (cf. ATM, p. 14).

Vilarjoan: En el doc. núm. 91 (de 31-I-1281) figuren *Berengarius i Bernardus de Vilaro Johanne* (així, *Vilaro*). En el segon document transcrit més amunt apareix *mas Ros de Vilaro Johannis*. En el doc. núm. 9 (de 3-II-1325), transcrit més amunt, llegim *ad mansum de Vilaro Iohanne*. En el doc. 52 (de 10-II-1334) figura un tal *Berengarius de Vilaro Iohannis*. En altres documents, de data posterior, el topònim ja figura escrit en català: *Bernardus de Vilarjohan* (docs. 64, 22-XI-1408; 65, 6-IV-1420, i 67, 28-XI-1424), *de manso de Vilarjohan* (docs. 59, 22-XI-1398; 64, 22-XI-1408; 67, 28-11-1424).

PER ACABAR

Un cop elencats tots els topònims de Moianès que apareixen en els pergamins d'època medieval del «fons Casagemas», podem concloure que es tracta d'una documentació molt rica pel que fa a aquest aspecte lingüístic. Si bé la majoria

de topònims són vius encara avui al territori, n'hi ha qui-sap-los d'històrics o desapareguts, i, entre aquests, uns quants que no ens consta que haguessin estat mai recopilats fins ara en cap treball o estudi de toponímia del Moianès.

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, Antoni M. — Francesc de B. MOLL, *Diccionari català-valencià-balear* (10 volums), Palma de Mallorca 1930-1968 (en sigla, DCVB).
- COROMINES, Joan, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Curial – «la Caixa» (9 volums), Barcelona 1980-1991 (en sigla, DECat).
- , *Onomasticon Cataloniae*, Curial – «la Caixa» (8 volums), Barcelona 1989-1997.
- Modilianum* (revista d'estudis històrics del Moianès; abreujadament, *Mod.*).
- MOLL, Francesc de B., *Els llinatges catalans*, Palma de Mallorca: Editorial Moll 1982 (2a ed.).
- RODRÍGUEZ LARA, J. L., *Aproximació a la toponímia del Moianès*, Barcelona: Rafael Dalmau editor 2009 (en sigla, ATM).
- VILARRÚBIA, Francesc, «Noticias antiguas de Moyá que podrán servir para escribir su historia, si alguien lo intenta», llibre manuscrit escrit pel propietari del mas Masot, de Mojà, en 1860 i revisat en 1878 (hem consultat la transcripció realitzada per Jaume Clarà).